

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Społeczeństwo	7
1.1. Człowiek jako istota społeczna	7
1.2. Zbiorowość i grupy społeczne	8
1.3. Rodzina	10
1.4. Naród	12
1.5. Społeczeństwo i jego struktura	15
1.6. Formy organizacji społeczeństw	16
1.7. Prawidłowości życia społecznego	20
1.8. Społeczeństwo polskie	25
1.9. Problemy społeczne Polski po 1989 roku	27
2. Państwo	29
2.1. Geneza i istota państwa	29
2.2. Funkcje państwa	32
2.3. Formy państwa	33
2.4. Państwo laickie czy wyznaniowe?	36
2.5. Państwo a gospodarka	38
2.6. Geneza i istota demokracji	43
2.7. Demokracja bezpośrednia	47
2.8. Demokracja pośrednia	49
2.9. Obywatel w państwie demokratycznym	51
2.10. Obywatele w państwach niedemokratycznych	54
2.11. Społeczeństwo w państwie demokratycznym	55
2.12. Zagrożenia dla demokracji	60
2.13. Modele ustrojowe państw demokratycznych	62
2.14. Ustroje wybranych państw	63
2.15. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	68
2.16. Organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej – sejm i senat	70
2.17. Organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej – prezydent	74
2.18. Organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej – Rada Ministrów	76
2.19. Organy władzy Rzeczypospolitej Polskiej – sądy i trybunały	78
2.20. Organy kontroli państwowej i ochrony prawa	81
2.21. Samorząd terytorialny w Polsce	82
3. Polityka	88
3.1. Myśl polityczna	86
3.2. Liberalizm	88
3.3. Konserwatyzm	90
3.4. Nauka społeczna Kościoła	92
3.5. Socjaldemokracja	94
3.6. Faszyzm	96
3.7. Komunizm	98
3.8. Inne ideologie	100
3.9. Partie polityczne	104
3.10. Polskie partie polityczne	107
4. Prawo	112
4.1. Prawo i jego funkcje	112
4.2. Prawo naturalne a prawo pozytywne	113
4.3. Przepis prawny a norma prawna	114
4.4. Wykładnia prawa	115
4.5. Gałęzie prawa	116
4.6. System źródeł prawa w Polsce	117
4.7. Publikacja aktów prawnych	119
4.8. Elementy prawa cywilnego	120

4.9. Elementy prawa karnego	122
4.10. Kara śmierci	124
4.11. Postępowanie karne	125
4.12. Postępowanie cywilne	126
4.13. Postępowanie administracyjne	127
4.14. Państwo prawa	128
5. Organizacje międzynarodowe	129
5.1. Charakterystyka organizacji międzynarodowych	129
5.2. Organizacja Narodów Zjednoczonych	131
5.3. Organizacje wyspecjalizowane ONZ	134
5.4. Rada Europy	136
5.5. Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego	138
5.6. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie	140
5.7. Organizacja Państw Amerykańskich	141
5.8. Unia Afrykańska	142
5.9. Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej	143
5.10. Wspólnota Niepodległych Państw	144
5.11. Europejskie organizacje regionalne	145
6. Integracja europejska	148
6.1. Integracja europejska i jej koncepcje	148
6.2. Geneza i rozwój Unii Europejskiej	149
6.3. Wybrane traktaty europejskie	152
6.4. Instytucje Unii Europejskiej	154
6.5. Wybrane obszary działalności Unii Europejskiej	158
6.6. Prawo wspólnotowe Unii Europejskiej	162
7. Prawa człowieka	163
7.1. Pojęcie i geneza praw człowieka	163
7.2. Katalog najważniejszych indywidualnych praw człowieka	164
7.3. Uniwersalny system ochrony praw człowieka	165
7.4. Ochrona praw człowieka w Radzie Europy	167
7.5. Ochrona praw człowieka w OBWE i Unii Europejskiej	169
7.6. Regionalne systemy ochrony praw człowieka	170
7.7. Organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka	172
7.8. Ochrona praw człowieka w Polsce	174
8. Problemy współczesnego świata	177
8.1. Demografia świata	177
8.2. Problemy Trzeciego Świata	178
8.3. Problemy ekologiczne	180
8.4. Postęp naukowo-techniczny	181
8.5. Globalizacja	182
8.6. Choroby cywilizacyjne i epidemie	183
8.7. Terroryzm	184
8.8. Wybrane konflikty na świecie	186
8.9. Wybrane religie świata	189
9. Polska polityka zagraniczna	192
9.1. Główne kierunki polskiej polityki zagranicznej	192
9.2. Stosunki Polski z wybranymi państwami	195
9.3. Polska w Organizacji Narodów Zjednoczonych	197
9.4. Polska w Unii Europejskiej	198
9.5. Polska w NATO, RE i OBWE	201
Aneks	202
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku	202
Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	223
Wskazówki, jak rozwiązywać zadania maturalne krok po kroku	225
Indeks rzeczowy	249
Indeks osobowy	254

WSTĘP

Oddajemy w twoje ręce publikację *Wiedza o społeczeństwie. Vademecum maturalne*, która ułatwi ci przygotowanie się do egzaminu dojrzałości. Publikacja ta jest adresowana przede wszystkim do uczniów ostatnich klas liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum. Może się również przydać wszystkim, którzy chcieliby wcześniej rozpocząć przygotowania do matury lub szukają dodatkowej pomocy do samodzielnej nauki w domu. Stanowi bowiem bogate źródło wiedzy podanej w jasny i przyjazny sposób.

Celem niniejszej publikacji jest usystematyzowanie wiedzy zdobytej na lekcjach oraz umożliwienie szybkiego znalezienia niezbędnych informacji bez konieczności kupowania wielu dodatkowych książek. *Vademecum* obejmuje cały zakres materiału realizowanego na lekcjach wiedzy o społeczeństwie oraz treści określone w informatorze maturalnym* jako wymagania egzaminacyjne.

W książce przyjęto następujący układ treści: najpierw są omawiane podstawowe zagadnienia dotyczące społeczeństwa, polityki i prawa, następnie – współczesne stosunki międzynarodowe i problematyka Polski w świecie. Ten podział odpowiada układowi materiału najczęściej realizowanemu podczas kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych i jest też najbardziej przejrzysty. Całe *Vademecum* podzielono na dziewięć działów, w których wyróżniono rozdziały tematyczne. Poszczególne kwestie są ujęte w formie czytelnych modułów. Dodatkowym ułatwieniem przy korzystaniu z naszej publikacji są liczne tabele, wypunktowania i schematy. W książce znajduje się również wiele map, zdjęć i diagramów ilustrujących i uzupełniających omawiane treści. Na końcu publikacji zamieszczono wskazówki, jak rozwiązywać zadania maturalne krok po kroku.

Dzięki takiemu uporządkowanemu i logicznemu układowi, a także zamieszczonym na końcu książki indeksom można szybko i z łatwością znaleźć konkretne informacje. Urozmaiceniem i zachętą do pogłębiania wiedzy są wyróżnione kolorem dodatkowe informacje wybiegające poza podstawę programową, ale ściśle związane z zagadnieniami poruszonymi w rozdziale.

Znakomitym uzupełnieniem *Vademecum* jest publikacja *Wiedza o społeczeństwie. Testy dla maturzysty*. Dzięki niej możesz ćwiczyć oraz sprawdzać swoje umiejętności w zakresie rozwiązywania różnych typów zadań, które pojawią się w arkuszu maturalnym. Obie publikacje zostały stworzone po to, by usprawnić uczenie się do egzaminów – niezależnie od wybranego poziomu.

Zachęcamy także do odwiedzenia naszej strony internetowej www.matura.operon.pl, gdzie znajdziesz wiele przydatnych informacji, a także dodatkowe materiały, które pomogą ci dobrze się przygotować do matury.

* Informator maturalny od 2005 roku z wiedzy o społeczeństwie (Warszawa 2003) lub na stronie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.edu.pl).